

AKTUELNO: POVEĆAJI SE SRCEM! Svetski dan srca " 29.09.2021.

28.09.2021

Svetski

dan srca je ustanovljen 2000. godine, sa ciljem da informiše ljude širom sveta, da su bolesti srca i krvnih sudova vodeći uzrok smrti. Svake godine u svetu 18,6 miliona ljudi umre kao posledica bolesti srca i

krvnih sudova (KVB), a procenjuje se da će do 2030. godine taj broj porasti na 23 miliona. Svetska federacija za srce upozorava da najmanje 85% prevremenih smrtnih ishoda može da se spreži kontrolom glavnih faktora rizika (pušenje, nepravilna ishrana i fizička neaktivnost). Ove godine Svetski dan srca, 29. septembar 2021. godine obeležava se pod sloganom: POVEĆAJI SE SRCEM.

Živimo u vremenu pandemije COVID -19 koja opterećuje zdravstvene sisteme i podiže nivo individualne odgovornosti za sopstveno zdravlje i zdravlje celokupnog društva. Zato ove godine, 29. septembra, kampanja povodom obeležavanja Svetskog dana srca ističe potrebu za pronalaganjem alternativnih načina povezivanja ljudi u cilju prevencije i lečenja KVB.

COVID-19 naročito ugrožava srčane bolesnike i stavlja ih pod dvostruki rizik. S jedne strane, srčani bolesnici su već naruženog zdravlja, a ako se inficiraju virusom SARS-CoV-2, rizik da razviju tešku kliničku sliku, sa često fatalnim ishodom je veći. Prema podacima Svetske federacije za srce, COVID-19 je izazvao višestruke posledice kod 520 miliona ljudi koji žive sa KVB.

Epidemiološka situacija u Srbiji

Prema preliminarnim podacima Populacionog registra za akutni koronarni sindrom, bolesti srca i krvnih sudova (KVB) tokom 2020. godine u Srbiji je umrlo 55.305 osoba (25.617 muškaraca i 29.688 žena). Bolesti srca i krvnih sudova sa učestom od 47,3% u svim uzrocima smrti, vodeći su uzrok umiranja u Srbiji. U kardiovaskularne bolesti spadaju: reumatska bolest srca koja čini 0,9 % svih smrtnih ishoda od KVB, hipertenzivna bolest srca čini 16,8%, ishemijske bolesti srca 15,9%, cerebrovaskularne bolesti 17,8%, a ostale bolesti srca i sistema krvotoka čine 42,5% svih smrtnih ishoda od KVB. Kao najčešći oblik ishemijskih bolesti srca, akutni koronarni sindrom je vodeći zdravstveni problem u razvijenim zemljama sveta, a poslednjih nekoliko decenija i u zemljama u razvoju. U akutni koronarni sindrom spadaju: akutni infarkt miokarda, nestabilna angina pektoris i iznenadna srčana smrt. Akutni koronarni sindrom u Srbiji činio je 49,9% svih smrtnih ishoda od ishemijskih bolesti srca u 2020. godini. Prema preliminarnim podacima populacionog registra za AKS, u Srbiji je u 2020. godini dijagnoza akutnog koronarnog sindroma postavljena kod 20.434 slučajeva. Incidencija akutnog koronarnog sindroma u Srbiji iznosila je 196,2 na 100.000 stanovnika (stope incidencije standardizovane su na evropsku populaciju ASR-E). Tokom 2020. godine od ovog sindroma u Srbiji je umrlo 4.385 osoba. Stopa smrtnosti od akutnog koronarnog sindroma u Srbiji iznosila je 38,1 na 100.000 stanovnika (stope smrtnosti standardizovane su na evropsku populaciju ASR-E).

Najznačajniji faktori rizika za nastanak kardiovaskularnih bolesti

Veština

KVB je uzrokovana faktorima rizika koji se mogu kontrolisati, ležiti ili modifikovati, kao što su: visok krvni pritisak, visok nivo holesterola, prekomerna uhranjenost/gojaznost, upotreba duvana, fizička neaktivnost i šećerna bolest. Međutim, postoje i neki faktori rizika koji ne mogu da se kontrolišu. Među najznačajnije faktore rizika, koji su odgovorni za smrtnost od KVB, ubrajaju se povišen krvni pritisak (kome se pripisuje 13% smrtnih slučajeva na globalnom nivou), zatim upotreba duvana (9%), povišen nivo šećera u krvi (6%), fizička neaktivnost (6%) i prekomerna telesna masa i gojaznost (5%).

Promenjivi faktori rizika

- Hipertenzija (povišen krvni pritisak)

Hipertenzija

je vodeći uzrok KVB širom sveta, a visok krvni pritisak se naziva "štitim ubicom", jer često nije praćen znacima upozorenja ili simptomima, pa mnogi ljudi i ne znaju da ga imaju. Krvni pritisak se meri i evidentira kao odnos dva broja u milimetrima živinog stuba (mmHg) " na primer, 120/78 mmHg. Prvi broj označava sistolni (tzv. gornji) krvni pritisak " pritisak u arterijama u trenutku kada je srčani mišić u kontrakciji, a drugi broj označava dijastolni (tzv. donji) pritisak " pritisak u arterijama kada je srčani mišić opušten između dve kontrakcije. Normalnim krvnim pritiskom se smatraju izmerene vrednosti gornjeg (sistolnog) pritiska koji je između 120 - 129 mmHg i donjeg (dijastolnog) između 80-84 mmHg. Prehipertenzija se definiše kao stanje kada se u višerazličitim merenja dobije sistolni (gornji) pritisak koji je između 130-139 mmHg, odnosno kada je dijastolni (donji) pritisak između 85-89 mmHg. Povišen krvni pritisak " hipertenzija se definiše kao stanje kada se u višerazličitim merenja dobije sistolni (gornji) pritisak koji je viši od 140 mmHg, odnosno kada je dijastolni (donji) pritisak viši od 90 mmHg.

Na

globalnom nivou, skoro milijardu ljudi ima visok krvni pritisak (hipertenziju), od kojih dve trećine živi u zemljama u razvoju. Prehipertenziju i hipertenziju u Srbiji ima 47,5% odraslog stanovništva. Prehipertenzija i hipertenzija kod muškaraca zastupljena je kod 48,5%, a kod žena kod 46,5% slučajeva. Hipertenzija je jedan od najvažnijih uzroka prevremene smrti širom sveta, a ono što zabrinjava je činjenica da se procenjuje da će 1,56 milijardi ljudi živeti sa hipertenzijom u 2025. godini. Sve navedeno upućuje na važnost redovnog merenja krvnog pritiska.

- Upotreba duvana

Izolovanost

duvanskom dimu povezana je sa osam miliona prevremenih smrtnih slučajeva u svetu godišnje. U Srbiji, zbog korišćenja duvana godišnje preveremeno umre 15.000 ljudi. Procenjuje se da je pušenje uzrok nastanka skoro 10% svih KVB. Pušači imaju dvostruko do trostruko viši rizik za pojavu srčanog i moždanog udara u poređenju sa nepušačima. Rizik je veći ukoliko je osoba počela da puši pre 16.-te godine života, raste sa godinama i viši je kod žena pušača nego kod muškaraca pušača. U roku od dve godine od prestanka pušenja, rizik od ishemijskih bolesti srca se znatno smanjuje, a u roku od 15 godina od prestanka pušenja, rizik od kardiovaskularnih oboljenja se izjednačuje sa rizikom koji postoji kod nepušača. U svetu puši svaki peti (21%) odrasli stanovnik. U Srbiji, svakodnevno konzumira duvanske proizvode (33,9%), muškaraca i (30,1%) žena.

- Povišen nivo šećera

u krvi â€“ ÅieÄerna bolest

Å eÄerna

bolest se dijagnostikuje u sluÅ•aju kada su vrednosti jutarnjeg nivoa ÅieÄera nataÅite u krvi 7,0 mmol/L (126mg/dl) ili viÅie, a KVB su uzrok 60 % svih smrtnih sluÅ•ajeva osoba sa ÅieÄernom boleÅiÄu. Rizik od kardiovaskularnih bolesti je od dva do tri puta veÅti kod osoba sa tipom 1 ili tipom 2 ÅieÄerne bolesti, a rizik je veÅti kod osoba Å¾enskog pola. Kardiovaskularni rizik raste sa poviÅjenim nivoom vrednosti ÅieÄera u krvi, a prognoza KVB kod osoba sa ÅieÄernom boleÅiÄu je loÅija. U svetu uÅ•estalost dijabetesa kod odraslih osoba iznosi 10%, dok u naÅioj zemlji uÅ•estalost dijabetesa kod odraslog stanovniÅitva iznosi gotovo 8%. Ako se ÅieÄerna bolest ne otkrije na vreme i ne leÅi moÅ¾e doÅti do ozbiljnih komplikacija, ukljuÅujuÅti srÅani i moÅdanu udar, bubreÅnu insuficijenciju, amputaciju ekstremiteta i gubitak vida. Redovno merenje nivoa ÅieÄera u krvi, procena kardiovaskularnog rizika kao i redovno uzimanje lekova, ukljuÅujuÅti insulin, moÅ¾e poboljÅati kvalitet Åivota ljudi sa ÅieÄernom boleÅiÄu. Å Å Å Å Å Å Å Å Å Å

- FiziÅka neaktivnost

FiziÅka

neaktivnost spada u vodeÅte faktore rizika za hroniÅne nezarazne bolesti, a osobe koje su nedovoljno fiziÅki aktivne imaju 20 - 30% veÅti rizik od prevremene smrti u poreÄnju sa osobama koje su fiziÅki aktivne. Osoba je nedovoljno fiziÅki aktivna kada manje od pet puta nedeljno upraÅnjava poluÅasovnu fiziÅku aktivnost umerenog intenziteta ili je manje od tri puta nedeljno intenzivno aktivna kraÅte od 20 minuta. Nedovoljna fiziÅka aktivnost je Åetvrti vodeÅti faktor rizika umiranja. U svetu je nedovoljna fiziÅka aktivnost zastupljena kod 31% odraslog stanovniÅitva. Ekscesivnom sedentarnom stilu Åivota (sedenje 420 i viÅie minuta tokom uobiÅajenog dana) je bilo izloÅeno 23 % stanovniÅitva Srbije starosti 15 godina i viÅie.

- Nepravilna ishrana

UtvrÅena

je povezanost visokog unosa zasiÅtenih masti, trans-masti i soli, kao i nizak unos voÅta, povrÅta i ribe sa rizikom za nastanak kardiovaskularnih bolesti. Smatra se da je nedovoljan unos voÅta i povrÅta odgovoran za nastanak 20% svih bolesti srca i krvnih sudova. Prekomerna telesna masa i gojaznost u deÅjem uzrastu poveÅtavaju rizik za nastanak srÅanog i moÅdanog udara pre 65. godine Åivota za 3 do 5 puta. UÅestalo konzumiranje visoko-energetskih namirnica, kao Åto su preraÅene namirnice bogate mastima i ÅieÄerima, dovodi do nastanka gojaznosti. Visok unos zasiÅtenih masti i trans-masnih kiselina je povezana sa srÅanim bolestima, dok eliminacija trans-masti iz ishrane i zamena zasiÅtenih masti sa polinezasiÅtenim biljnim uljima smanjuje rizik od nastanka koronarne bolesti srca. Pravilna ishrana moÅ¾e da doprinese odrÅavanju poÅeljne telesne mase, poÅeljnog lipidnog profila i nivoa krvnog pritiska.

Å

- Nivo holesterola/lipida u krvi

PoviÅjen

nivo holesterola u krvi poveÅtava rizik od nastanka srÅanih oboljenja i moÅdanog udara. Na globalnom nivou, jedna treÅtina ishemijskih bolesti srca se moÅ¾e pripisati visokom nivou holesterola u krvi. Smanjenje visokog nivoa holesterola u krvi smanjuje

rizik od nastanka srčanih oboljenja.

- Prekomerna uhranjenost
i gojaznost

Gojaznost

je usko povezana sa glavnim kardiovaskularnim faktorima rizika kao što su povišen krvni pritisak, netolerancija glukoze, dijabetes tipa 2 i dislipidemija. Prema rezultatima istraživanja zdravlja stanovništva Srbije 2019. godine, na osnovu izmerene vrednosti indeksa telesne mase, više od polovine stanovništva uzrasta od 15 godina i više bilo je prekomerno uhranjeno (57,1%), odnosno 36,3% stanovništva je bilo predgojazno i 20,8% stanovništva gojazno. Gojaznost je kod oba pola bila približno isto rasprostranjena (muškarci 21,7% i žene 20%).

Faktori rizika na koje
ne možemo da utičemo (nepromenljivi faktori rizika)

Pored

promenljivih faktora rizika, postoje i faktori rizika koji ne mogu da se menjaju. Međutim, osobe iz ovih rizičnih grupa bi trebalo da redovnije kontrolišu svoje zdravlje.

- Godine starosti

KVB

postaje sve češća pojava u starijem životnom dobu. Kako čovek stari, srce prolazi kroz postepene fiziološke promene, čak i u odsustvu bolesti. Srčani mišići sa starenjem ne mogu u potpunosti da se opuste između dve kontrakcije što ima za rezultat da komore postaju krute i rade manje efikasno. Ove fiziološke promene nastale sa procesom starenja mogu da doprinesu dodatnim komplikacijama i problemima pri lečenju KVB.

- Pol

Muškarci

imaju veći rizik za pojavu bolesti srca od žena u premenopauzi. Kada žene uđu u menopauzu, rizik za pojavu KVB se izjednačava sa muškarcima. Rizik za nastanak moždanog udara je isti kod žena i muškaraca.

- Bolesti u porodici

Porodična

istorija kardiovaskularnih oboljenja ukazuje na povećani rizik kod potomaka. Ako je prvostepeni krvni srodnik imao koronarnu bolest srca ili moždani udar pre 55. godine života (rođak muškog pola) ili 65. godine života (rođak ženskog pola), rizik je veći.

Svetska federacija za
srce

Svetska

federacija za srce vodi globalnu borbu protiv srčanih bolesti i moždanog udara, sa fokusom na zemlje u razvoju i nerazvijene zemlje preko ujedinjene zajednice koja broji više od 200 članica i okuplja medicinske organizacije i fondacije za srce iz više od 100 zemalja. Svetska federacija za srce usmerava napore za ostvarenje

cilja Svetske zdravstvene organizacije da se za 25% smanje prevremeni smrtni ishodi od bolesti srca i krvnih sudova do 2025. godine. Zajedničkim naporima možemo pomoći ljudima širom sveta da vode bolji i zdraviji život sa zdravim srcem.

Donosioci

odluka moraju da ulažu u nadzor i monitoring KVB, da implementiraju intervencije na nivou životnog stanovništva kako bi smanjili KVB, uključujući:

• Usvajanje sveobuhvatne politike kontrole duvana;

• Uvođenje poreza na hranu koja sadrži trans-masti u cilju smanjenja potrošnje

• namirnica bogatih mastima, šećerima i solju;

• Izgradnju pešačkih i biciklističkih staza u cilju povećanja fizičke aktivnosti;

• Izradu strategije za smanjenje zloupotrebe alkohola;

• Obezbeđivanje zdravih školskih obroka za decu.

•

Pridružite se!

Svetski dan srca obeležava se 29. septembra 2021. godine. I ove godine Svetski dan srca ima za cilj da istakne važnost globalnog pokreta u prevenciji bolesti srca i krvnih sudova. Članovi i partneri Svetske federacije za srce organizovaće brojne aktivnosti članova i partnera, kao što su predavanja, tribine, javne manifestacije, koncerti, sportski događaji.

U Republici Srbiji, Institut za javno zdravlje Srbije "Dr Milan Jovanović Batut" sa mrežom instituta/zavoda za javno zdravlje obeležava 29. septembar "Svetski dan srca organizovanjem različitih edukativno-promotivnih aktivnosti sa ciljem promocije značaja očuvanja zdravlja srca i krvnih sudova, uz poštovanje svih preventivnih mera koje se odnose na sprečavanje širenja zarazne bolesti COVID-19 izazvane virusom SARS-CoV-2.

•

SAVETI da sačuvate svoje srce

Budite mudri u izboru hrane i pića

Smanjite slatke
napitke i voćne sokove - izaberite vodu ili nezaslađene sokove.

Zamenite slatkiše
i slatke poslastice svežim voćem kao zdravom
alternativom.

Pojedite 5 porcija voća i povrća (otprilike po nekoliko) dnevno
- mogu biti sveže, smrznute, konzervirane ili sušene.

Konsumirajte određenu količinu alkohola u skladu sa preporučenim smernicama.

Ograničite prerađenu i prženu hranu, koja često sadrži
velike količine soli, šećera i zasićenih
i trans - masti.

Pravite kod kuće zdrave obroke.

•

Budite fizički aktivni

Budite fizički aktivni najmanje 30 minuta svakodnevno
sedam dana u nedelji.

Prošetajte
do posla ili prodavnice.

Koristite
stepenice umesto lifta.

Uključite
se u neki sport ili ples.

Bavite
se fizičkom aktivnošću na poslu (pauzu iskoristite za lagane vežbe istezanja ili
kratku šetnju).

Ako
putujete autobusom, siđite dve stanice ranije.

Na
posao idite biciklom, ako je to moguće.

Bavite
se fizičkom aktivnošću dok gledate televiziju (ušonjevi, vožnja sobnog bicikla,
vežbanje na steperu).

• to

viÅ¡je slobodnog vremena provodite u prirodi, fiziÄƒki aktivno (Å¡etnja, rad u baÅ¡ti, voÅ¡nja bicikla ili rolera)

Å

Recite ne puÅ¡enju

To je najbolja stvar koju moÅ¡ete da uradite Å za poboljÅ¡anje zdravlja vaÅ¡eg srca.

U roku od dve godine od prestanka puÅ¡enja, rizik od koronarne bolesti srca se znaÄƒajno smanjuje.

Posle 15 godina nakon prestanka puÅ¡enja, rizik od KVB vraÄƒa se na rizik nepuÅ¡aÄƒa.

Prestankom puÅ¡enja, poboljÅ¡ate svoje zdravlje i zdravlje vaÅ¡ih najbliÅ¡ih.

Ako imate problema sa prestankom puÅ¡enja, potraÅ¡ite struÄƒni savet.

Å

ViÅ¡je informacija na: <https://world-heart-federation.org/world-heart-day/about-whd/world-heart-day-2021/>

Å

Å